

Др Срђан СЛОВИЋ*

КОСОВО И МЕТОХИЈА И ПРОБЛЕМ БЕЗБЕДНОСТИ ЗА ВРЕМЕ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА**

Апстракт: Безбедносни идентитет Косова и Метохије се у овом периоду развијао борбом између српског и албанског становништва, Аустро-угарске, Бугарске и Италије. Борба је и даље била суштинско обележје овог идентитета. У то време се није могло говорити о међународним интеграцијама или о посебним видовима безбедности – социјалној, економској, културној, и др. Милитарни аспект безбедности је био преодминантан. О чланству у некој међународној организацији се могло говорити тек после завршетка рата. Мултиетничност, на којој увелико инсистира међународна заједница након интервенције НАТО-а 1999. године, такође је била присутна и у почетним годинама Првог светског рата. Међутим, њу је почела да карактерише доминација већинског или моћнијег становништва, што ће бити обележје односа између Албанаца и Срба све до краја XX века.

Кључне речи: Косово и Метохија, Албанија, велике силе, разграничење, Први светски рат, окупација.

Светска политика, Балкан и Стара Србија уочи Првог светског рата

Стање на Косову и Метохији уочи и током Првог светског рата било је хаотично и са измешаним становништвом – Албанцима, Муслиманима и Србима. Оваква ситуација није била неочекивана, јер се након Лондонске

* Научни сарадник Института за српску културу Приштина/Лепосавић, institut.skr@gmail.com

** Рад је рађен у оквиру пројекта *Материјална и духовна култура Косова и Метохије* (Ев. број 178028), који је одобрило и финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

конференције још увек нису утврдиле границе новостворене државе Албаније. Штавише, у новоформираним областима је било отпора, посебно приликом разоружавања становништва. Дошло је до одметништва, качачких акција, напуштања територија и нових упада. Муслиманско и албанско становништво није дало неки допринос победи у Другом балканском рату, већ се определило за отпор. Срби су, са своје стране, у знак реванша вршили бројно превођење муслиманског живља у православну веру, услед чега је долазило до масовног емигрирања. Почело је и појединачно досељавање сиромашних породица из других крајева, али је то пресекао Први светски рат. Већ се у овом периоду видело колико ће тешко бити образovati стабилно мултиетничко друштво на овом подручју. Овај проблем постоји и сто година након образовања независне државе Албаније.

Стара Србија¹ је била земља „највеће анархије и насиља, не само на Балканском полуострву но можда јединствена у свету“. У периоду од 1900-1912. године албански колонисти су насилно досељавани, а Срби протеривани. У Србији је од 1876. године било око 150.000 Срба који „имају тапије од својих земаља“, живе знатним делом на терет српске владе и „чекају тренутак да заузму опет своју имовину“². Цвијић је желео да укаже на тежак положај српског становништва у Старој Србији, где су Срби живели у тешким условима читлачког система, подвргнути насиљима и осиромашењу, исламизацији и, једном речи, однарођивању; угрожени су им црква и школе, нису им се признавала ни права загарантована султанским ферманима, нити од младотурских власти. Оваква ситуација ће бити промењена током Првог светског рата, где ће Срби имати шансе да се ослободе потлаченог положаја.

Црна Гора је имала успеха у балканским ратовима. Она је у Првом балканском рату запосела, а касније и добила, беранску, бјелопољску, пљеваљску и рожајску област Санџака, односно старе Рашке, плавско-гусињску, пећку и ђаковичку област Метохије. Успела је да заузме и Скадар. Србији су, како је речено, припале косовска и друге области, окупирали је целу средњу Албанију са Елбасаном, Тираном, Кавајом и Ишмијем. Одговарајући на протест савезника, Србија је истакла да је та мера била потребна услед заштите позадине фронта од аустријских акција преко албанских чета, али је била присиљена да ограничи окупацију само на неколико стратегијских тачака. Србија је своје трупе повукла са тих тачака до краја октобра 1914. године.

1 Према схватању Јована Цвијића, у Стару Србију спадале су следеће области: Новопазарски санџак, Косово поље, Метохија и неке области јужно од Шар-планине, са границом која је одређена споразумом Србије и Бугарске (Охрид, Велес, Крива Паланка, који су припали Бугарској). Надаље, према схватању Јована Цвијића, та граница излази узаним појасом на Јадранско море до Скадра, Љеша и, вероватно, Драча.

2 Јован Цвијић, „Балкански рат и Србија“, у енглеској верзији: *Review of Reviews*, нов. 1912, 11.

Независно од чињенице да су велике силе у Лондону 1913. године утврдиле неутралност Албаније, њена територија је у току Првог светског рата постала поприште ратних дејстава. У јесен 1914. године, Италија окупира острво Сасено и Валону, а Грчка јужну Албанију, а касније (1916) и Корчу. У лето 1915. године трупе Црне Горе заузимају део северне Албаније и Скадар и српска војска улази у централне делове Албаније: Тирану, Елбасан и Драч.

Тајним Лондонским уговором од 20. априла 1915. године, који је био уступак Италији за улазак у рат на страни сила Антанте, Италији се уступају острво Сасено, обећава Валона са широким и дубоким залеђем, с тим што се Италија „неће противити подели северног и јужног дела Албаније између Србије, Црне Горе и Грчке, ако то желе Француска, Велика Британија и Русија“ (члан 7. уговора). Оставља се могућност образовања и једне „независне муслиманске државе Албаније“ са Драчом као главним градом, а под протекторатом Италије. Француска и Енглеска, као водеће силе Антанте, задржале су право за себе да затраже деобу Албаније између Србије, Црне Горе и Грчке, а Италија је обећала да се неће овоме противити. Србији и Црној Гори ће бити додељена албанска обала до ушћа Дрима и лука Шен Ђин (Св. Јован Медовански). Дакле, силе Антанте нису угрожавале интегритет Србије и Црне Горе, већ Централне силе, посебно од тренутка када су у Макензеновој офанзиви у јесен 1915. године окупирале читаву Србију и Црну Гору³.

Сама Албанија је током Првог светског рата била у потпуној анархији. Кнез Вид је био приморан да у јесен 1914. године напусти земљу, а у њој номинално престаје да постоји свака централна власт. Земља се распада на шест делова, под влашћу различитих локалних барјактара, паша, бегова и бивших турских официра, међу којима је тада био најмоћнији Есад-паша Топтани. Карактеристично је напоменути да су све ове владе имале иза себе неку велику силу или суседну земљу која их је подржавала и финансирала. Албанско питање није решено Лондонском конференцијом 1912-1913. године, мада су неке одлуке постале од трајног значаја. Пошто разграничење није спроведено до краја, Први светски рат је Албанију дочекао без дефинитивно одређених и међународно признатих граница.

Србија, која се увелико припремала за рат, знала је да ће током рата имати проблема са албанским становништвом и на различите начине је покушавала да тај проблем реши (ако је уопште то било могуће решити). У том циљу је српски краљ током 1912. и 1913. године издао два декрета, којима је област Косова и Метохије ставио под војну управу. У њима су

3 Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, САНУ, Београд, 1984; bogdanovic-kosovo_3.html 1/8/2012, 6.

Албанци упозорени да морају извршити предају целокупног оружја или би, у супротном, били сматрани непријатељима и изложени прогону. Посебно је био значајан други декрет, који се базирао на Закону из 1885. године и тицао се „ликвидације бандита“. Прокламован је званично 13. августа 1913. године. Тај закон је „дозвољавао депортацију целокупних села, забрањивао окупљање више од петоро људи увече и посебно забрањивао сваку врсту пропаганде против државе. Казне за кршење ових одредаба биле су строге, а саме одлуке полицијских власти биле су довољне да се докаже вршење криминалних радњи“⁴.

Албанци се нису много обазирали на ове декрете и почели су са својим активностима у области Пећи и Ђаковице. Иса Бољетини и Бајрам Џури су септембра месеца 1903. године организовали већу побуну у региону Луна и планинама западно од Ђаковице. Српске власти су на ово жестоко одговориле убијањем виђенијих Албанаца у Ђаковици, у циљу „encourage les autres“, образовале армију од више од 2.000 војника и покренуле кампању унутар албанске територије. Дошле су чак до Елбасана, али су их аустроугарске власти ултиматумом приморале да се повуку⁵. Надаље, у јулу месецу 1914. године вршене су обимне припреме да се под руководством Бољетинија, а под командом из Беча, организује велики албански устанак на Косову, до којег није дошло⁶.

Аустријски конзул у Призрену истицао је да са Муслиманима није поступано исто као са Србима; администрацију су чинили четнички представници и владала је велика корупција. Штавише, ни сами Срби нису били у потпуности задовољни: очекивали су економски напредак, таксе су биле високе, мада по нижој стоји од оне коју је плаћао муслимански живаљ. Неки Муслимани су емигрирали у Турску, Албанију или Босну, а Албанци су били приморани да остану, очекујући брзи крај српске владавине⁷.

У периоду од јесени 1912. до јесени 1915. године, није се успело у намери да се озбиљније реши питање статуса и будућности албанске мањине. У том циљу су започете одређене радње на плану аграрне реформе и колонизације, посебно у црногорском делу Метохије, али без већег успеха, јер за то није било ни времена ни услова, с обзиром на готово непрекидно ратно стање. Отвореног супротстављања српској војсци није било, посебно у оним тренуцима када је она показивала своју снагу. До напада ће почети да долази приликом повлачења кроз Албанију, где ће Албанци показати своје право лице. Очигледно је да је током овог периода однос доминације прешао на страну Срба. С друге стране, историја је показала да није у најбољој мери

4 Noel Malkolm, *Kosovo, A Short History*, Papermac, 1999, str. 257.

5 Исто, стр. 258.

6 Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, оп. цит., 6.

7 ННСА РА XXXVIII 405, Kohlruss report, January 27th 1914.

искоришћен. Вероватно су недостајали сви они елементи који се налазе између борбених и мирнодопских дејстава: дипломатија, преговарање, посредовање и други начини решавања сукоба.

Стање у Старој Србији током Првог светског рата. Не(могућност) образовања безбедносног идентитета

Сам почетак рата је албанском становништву уливао велику наду да ће српска власт на територији Косова и Метохије бити краткотрајна. Косовски Срби су били позвани да се боре против Аустроугарске, док су Албанци били изузети у складу са споразумом између Србије и Турске. Србија се на почетку успешно носила са Аустроугарском и одбила нападе са севера и запада. Освојила је, како је речено, Елбасан и Тирану. У току наредна четири месеца, новом офанзивом заједничких немачко-аустријских снага и уласком Бугарске у рат на страни Централних сила, Србија је морала да се повуче. Бугарска армија је напала на широком фронту у октобру месецу: њени циљеви су били преузимање Македоније и одсецање Србије из области Солуна, где су британска и француска армија имале своје упориште на Балкану. Бугарске снаге 21. октобра улазе у југоисточно Косово, а наредног дана заузимају и Скопље. Том приликом су се српске снаге стациониране у Македонији повукле северно ка Косову. Овоме су се прикључивали и упади албанских качака, који су извршили бројне пљачке и изазвали nerede против локалног становништва.

Након потискивања српских снага, Аустроугарска улази у Санџак, где су је Муслимани са свежим успоменама из 1908. године срдечно дочекали. Пред српском владом су биле две опције: повлачење или предаја. Могућност продора до Солуна прекинула је Бугарска. Као једино решење остало је повлачење преко северне Албаније и Црне Горе, коришћењем узаних и непроходних путева. Ова одлука је донесена 20. новембра 1914. године. Брзина непријатељске акције и већи број српских снага преосталих на Косову, допринели су заробљавању више хиљада српских војника приликом заузимања Митровице, Приштине и Призрена. У самој Метохији су забележени тешки злочини и убиства, међу којима се посебно истиче покољ у манастиру Св. Марка код Призрена од 13-26. новембра 1915. године, где је на превару побијена чета српских војника у повлачењу (око 60 војника са три до четири официра). Треба истаћи и то, да је злочин дуго времена био заташкаван, док Јусуф Ука, један од главних протагониста тог покоља, није био изабран као „демократа“ за председника општине, те су његови партијски противници покренули целу аферу⁸.

8 Детаљније о овоме видети у: П. Костић, *Црквени животи*, 141-143; нав. према: Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, оп. цит., 6.

Прелаз преко Албаније је представљао праву тортуру за обичне војнике, јер су старешине и великодостојници били боље опремљени. Војници су били исцрпљени, подложни болестима и без хране. Локални Албанци нису били вољни да српским војницима понуде храну приликом повлачења. Разлог овоме лежао је у пљачки коју су починили српски војници две године раније. С друге стране, приликом самог повлачења српске јединице и народ били су изложени нападима партизанског карактера: њихов циљ је најчешће био пљачка. Изгладнели и промрзли људи били су скидани до голе коже и убијани или препуштени „белој смрти“ у снегу. Посебно је страдао Комбиновани одред у заштитници колоне коју су чиниле Вардарска и Моравска дивизија II позива на правцу преко Везировог моста на Дриму и Пуке ка Љешу. Нападане су углавном заостале групе малаксаких војника. Преживели борци чувене „Албанске голготе“ истицали су да су их нападали Арнаути качаци због пљачке, док је било и изузетака: поједине албанске породице у Ђаковици су војску и избеглице лепо примили.

Аустрија је окупирао северни део Косова, док су југ држали Бугари. Према извештајима аустријског министарства рата у Бечу, „велики број Арнаута је узео учешће у борби на страни Аустријанаца током иницијалних борби на подручју између Митровице и Пећи“. Политички лидери Албанаца су још увек у свежем сећању имали подршку Аустроугарске, везану за стварање независне државе Албаније. Стога и не чуди велика кооперативност локалних лидера оличених у именима Хасана Приштине и Ферата Драге. Приштина је успео да регрутује око 2.000 Албанаца волонтера који би са аустријским снагама били у стању да уђу дубље у Албанију. Драга је, са своје стране, регрутовао око 1000 бораца и упутио их на источни фронт, на коме је ратовала Аустроугарска⁹.

Аустријске власти су учиниле велике уступке Албанцима: укључиле су их у органе локалне управе, допустиле им употребу албанског језика на послу и позитивно гледале на отварање школа на албанском језику. Аустрија је Албанију посматрала као пријатељску и неутралну земљу, а никако као освојену и покорену. Аустријски министар спољних послова, Буриан, залагао се за присаједињење већег дела територије Косова независној албанској држави, док би територија јужне Албаније била одвојена и дата Грчкој. До реализације овакве политике није никада дошло, па стога Косово и Албанија нису били обједињени. Штавише, да би прешли из једног у други део, Албанци су морали имати посебне дозволе¹⁰.

Подела Косова између Аустрије и Бугарске почела је да постаје узрок политичких трвења двеју земаља. Када је бугарска Трећа дивизија заузела

9 Исто, стр. 260.

10 ННСА РА 874, Draft of Telegram by Burian to Prince Hohenlohe, February 2nd 1916.

Приштину и Призрен, то је већ прекорачило уговорени лимит између двеју влада; уместо да те области преда Аустрији, бугарска влада је тамо оставила своје трупе и организовала цивилну администрацију, која је касније проширена до Ђаковице. Чак је и бугарски краљ Фердинанд ускоро посетио ово подручје и почео да убеђује Аустрију да већину становништва овог дела Косова чине Бугари. У априлу месецу 1916. године, Аустрија је признала овакво стање, само је тражила да се бугарске снаге повуку из Ђаковице.

Након окупације Србије, у току зиме 1916. године, биће окупирана и Црна Гора, као и северна и централна Албанија, у коју улазе аустроугарске и бугарске трупе. Велике силе праве своје планове о Албанији: у јануару 1917. године, командујући аустријске војске објављује прокламацију о аутономији Албаније под протекторатом Аустроугарске. Французи, на југу земље, проглашавају „Аутономну Републику Корчу“; под њиховим покровитељством Италијани у Валони објављују стварање „Уједињене независне Албаније“. Грчке трупе стварају на југу „Аутономни Епир“.

Услови живота под бугарском влашћу били су много тежи од оних под аустријском. Постојао је принудни рад, долазило је до реквизиције хране и материјала, тако да је током 1916. и 1917. године дошло и до глади. Положај Срба је био још тежи услед ривалства двеју православних цркава. Резултат тога је била бугаризација. Основни заједнички именитељ стања под бугарском влашћу био је разочарање. Услед тога долазило је до одметања у качаке и до побуна против бугарске власти. Једну од таквих побуна предводио је Идриз Сефери у скопској Црној Гори. У близини села Сефер убијено је 20 бугарских војника. Касније су га Бугари ухапсили и ослободили тек на крају рата. Ни аустријски део Косова није био поштеђен побуна. У том делу су побуну организовали Азем Бејта и његова супруга Шота. Она му је била „друг по оружју“ и упорно се борила за остваривање својих права. Бејта се није устручавао да сарађује ни са локалним Србима, па је имао и планове спровођења заједничке акције са лидерима главне четничке организације, Костом Пећанцем, који је веома смело слетео на окупирану територију Србије.

Албански народ на Косову и Метохији није прихватио бугарску окупацију, али је парадоксално да није организовао никакав оружани отпор против ње. Ово се посебно показало приликом српског устанка у Топлици, током 1916. и 1917. године¹¹. Устаници су играли на карту незадовољства Албанаца бугарском окупацијом; претпостављало се да ће устанак бити обезбеђен с леђа, на целој линији од Копаоника до Големог села близу Врања. Међутим, Срби су, по ко зна који пут, били издати од стране Албанаца. Чим је војска ударила на ослобођену устаничку територију, Албанци су

11 Детаљније о овоме видети у: М. Перовић, *Топлички устанак*, Београд, 1959, 103, 165-167, 172, 186-187.

ударили по устаницима са леђа (очигледно да је напад из заседе био специјалност Албанаца). Албанци су били неискрени и у преговорима (Коста Пећанац), тако да су нападом на погранична села у околини Куршумлије само ишли наруку Аустријанцима.

Већ током лета 1918. године било је сасвим јасно да ће Централне силе доживети пораз. Током септембра месеца савезничке снаге су почеле са напредовањем преко Македоније, а њима су се придружили преостали војници српске војске након повлачења из Албаније. Крајем септембра Бугарска са савезничким снагама склапа примирје, чиме положај Аустрије и Немачке на Косову постаје неодржив. Српско-француске трупе приближавале су се Скопљу, а француско-италијанске Тетову. Немачки и аустријски војници 1. октобра добијају наређење за повлачење према северу. Пошто је било немогуће бранити Косово Поље, Централне силе настављају повлачење према Крушевцу. До краја октобра месеца француска 11. колонијална дивизија заузима Приштину и Митровицу, док италијанска 35. дивизија улази у Призрен и протерује остатке аустријске војске према Ђаковици и Пећи. Одређени број српских јединица је остао и заузео Косово, док се преосталих 7 српских дивизија упућује ка Београду. Овим се Косово поново враћа у посед Србије¹².

Грчке, српске и италијанске окупационе трупе повукле су се из Албаније 1920. године. Српска власт, после ослобођења Србије и Црне Горе од стране Централних сила, почиње полако „да се враћа у живот“ у свим оним местима која нису била у зони војних операција, уз неизбежан отпор албанског и муслиманског становништва. Насиље и пљачке су веома често стварале стање анархије, где су се посебно истицали припадници тзв. качачког покрета. Качачким акцијама на Косову и Метохији и у западној Македонији руководио је Косовски комитет. Овај комитет су у новембру 1918. године у Скадру основали политички емигранти, а стварне вође били су Хасан-бег Приштина и Бајрам Џури. До најзначајнијих побуна локалног становништва је долазило у плавско-гусињском, пећком, ђаковичком и дебарском крају.

Косовски комитет је у великој мери утицао на образовање безбедносног идентитета Косова и Метохије тиме што је отворено истицао своје великоалбанске претензије. У свом раду је имао подршку Италије, која је у Албанији остварила своју потпуну доминацију, а била је заинтересована и за дестабилизацију и разбијање новообразоване Краљевине СХС¹³.

Да би утицао на побољшање позиције своје земље, Пашић је покушао да искористи традицију пријатељства са Мирдитима, који су се борили за

12 SRO DD/DRV 33, Part 2, Herbert Letter from Vlora, October 30th 1918 (Italian Advance from Prizren).

13 Жарко Шешлија, *Косово и Метохија у политичкој историји Србије од 1912. до 1999. године*, докторска дисертација, ФИН, Београд, 1999, 106.

своју аутономију. Са Мирдитима је закључио Уговор о сарадњи у мају 1921. године. У борби против албанског национализма, после убиства Есад-паше, они су били у ситуацији да су једино са Србима могли „усагласити политички курс“¹⁴.

На крају, у вези са безбедносним идентитетом Косова и Метохије, можемо рећи да се он у овом периоду развијао борбом између српског и албанског становништва, Аустроугарске, Бугарске и Италије. Борба је и даље била суштинско обележје овог идентитета. У то време се није могло говорити о међународним интеграцијама или о посебним видовима безбедности – социјалној, економској, културној, и др. Милитарни аспект безбедности је био предоминантан. Безбедносни идентитет се заснивао на чисто реалистичким основама, праву јачег, равнотежи снага и схватању да је рат крајње средство за остваривање права (*ultima ratio*). О чланству у некој међународној организацији се могло говорити тек после завршетка рата. Сама окрутност рата је указала на неминовност установљења једне светске организације која ће бити задужена за мир у свету. Мултиетничност, на којој увелико инсистира међународна заједница након интервенције НАТО-а 1999. године, такође је била присутна и у почетним годинама Првог светског рата. Међутим, њу је почела да карактерише доминација већинског или моћнијег становништва, што ће бити обележје односа између Албанаца и Срба све до краја XX века.

Италијанска и аустроугарска политика према Албанији, Косову и Метохији и политика разграничења

Италија је у периоду од припајања Косова и Метохије Србији, па све до своје капитулације (септембар 1943. године), заговарала одржавање политике несређеног стања на Косову и Метохији. У томе јој је помагала косовска емиграција у општој борби против новонастале државе СХС (Југославије). У том циљу је чак и гроф Ђано (Ciano) желео да „успава Југословене и живо се позабави Косовом у циљу одржања живим једног перманентног иредентистичког покрета на Балкану“.

У то време интенција није била на стварању независног Косова, већ његовог припајања Албанији. Суштина многих политичких организација на Косову и Метохији састојала се у помоћи италијанској војсци, коју је сам албански народ, како је већ наглашено, дочекао као ослободиоца. Лидери ма је у првом плану била лична корист, комбинована антијугословенском

14 Богунил Храбак, „Мирдита између Италије, албанских националиста и Срба 1918-1921“, *Историја 20. века*, бр. 1-2, Београд, 1993, 35-50.

(антисрпском) делатношћу. Амбивалентну политику спроводила је и албанска врхушка у Србији (Југославији): она је радила на свом богаћењу, али и истовремено против државе на чији рачун је живела. Аустроугарска и Италија су биле истрајне у политици да се ни на албанској обали, а ни у њеном залеђу, не инсталира ниједна друга европска, нити балканска држава. Оне су ишле толико далеко, да једна другој овакву превласт нису могле да осигурају, па су због тога биле склоне стварању независне Албаније. Ово више због сигурности својих обала, а мање ради слободне пловидбе Јадранским морем, у духу Гроцијусове синтагме *mare liberum*.

После завршетка Првог светског рата, питање разграничења са Албанијом се поново поставило. Албанија је и даље била несређена земља, са неутврђеним границама. Оно што је отежавало разграничење са Србијом биле су Конференција амбасадора из 1913. године, а посебно одредбе Лондонског пакта из априла 1915. године. Штавише, на самој париској мировној конференцији признате су оне границе које су утврђене 1913. године. Признат је и италијански суверенитет над Валомом и залеђем (награда за учешће у рату на страни сила Антанте) и мандат на управљање слободном албанском државом под контролом Друштва народа. Представници новостворене државе СХС су се овоме жестоко супротставили, наглашавајући валидност Лондонске конференције из 1913. године, а не Лондонског тајног пакта из 1915. године. Уколико се Италији даје право да окупира део Албаније, онда се то исто право, према схватању наше делегације на Конференцији мира у Паризу, треба дати и српској (југословенској). Из стратегијских и економских разлога југословенска страна је тражила исправку границе на средњем току Дрима, на Бојани и према Црној Гори (Клименти и Кастрати). Уколико се не би очувала независност Албаније, југословенска страна би тражила излаз на Јадранско море преко северне Албаније. Разлог је лежао у историјским правима и економији¹⁵.

Италија је била за ревидирање јужних албанских граница, док би над Валомом имала потпуни суверенитет. Наша делегација се бојала италијанског присуства, и због тога је упорно бранила независност Албаније у границама из 1913. године. Алтернатива овоме било је пришајање северне Албаније новоствореној држави, уз давање аутономије Албанцима. Мало решење за Југославију било је граница дуж Црног Дрима и Великог Дрима до мора, а велико до реке Мат и Охридског језера. Циљ свега овога био је да Италија добије што мање територије.

У спречавању да Србија изађе на Јадранско море велику улогу је одиграла и Аустроугарска. Она се, у ствари, супротстављала потајном присуству

15 Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, оп. цит., 7.

Русије у Албанији и на Средоземљу. Јака Србија није одговарала ни Аустроугарској, ни Италији. Разлог је лежао у чињеници да би таква Србија имала велику гравитациону моћ у виду југословенског „Пијемонта“. Надаље, овакво присуство Србије сметало би политици Аустроугарске „Drank Nach Osten“. То су били главни разлози што Србија није успела да изађе на Јадранско море преко Албаније.

Каснији след догађаја је ишао наруку албанском народу. Италија се повукла из Албаније почетком 1920. године, а у јуну исте године, под притиском албанског ослободилачког покрета, долази и до повлачења Италије из Валоне¹⁶. Конференција амбасадора је, коначно, у новембру 1921. године донела одлуку о коначном признању Албаније као независне и суверене државе. О Косову и Метохији се не говори нити као о независној држави, нити као о оној у склопу новостворене независне Албаније, чиме оно *de iure* постаје део Краљевине СХС. За Србију (Југославију) је ово било веома битно, јер је Косово постало саставни део новостворене Краљевине СХС. Србија није добила излаз на Јадранско море преко северне Албаније, нити исправку границе према Скадру и Дриму. Велике силе тога периода – Француска, Енглеска, Италија, САД и Јапан, извршиле су исправке свих могућих граница новостворене државе Албаније у њену корист (Скадар, Дебар, Призрен и Лин на Охридском језеру).

Литература

- Борозан 1995: Ђ. Борозан, *Велика Албанија – порекло, идеје и пракса*, Војноисторијски институт Војске Југославије, Београд.
- Богдановић 1984: Д. Богдановић, *Књига о Косову*, САНУ, Београд, bogdanovic-kosovo_3.html 1/8/2012.
- Фатић 2006: А. Фатић, *Пишање Космеја*, ИМПП, Београд.
- Глени 2001: М. Глени, *Балкан 1804-1999: национализам, рат и велике силе*, део 2, Самиздат Б92, Београд.
- Noel 1999: М. Noel, *Kosovo, A Short History*, Papermac.
- Mazower 2002: М. Mazower, *The Balkans: A Short History*, New York, The Modern Library.
- Nation 2003: С. Nation, *Wars in Balkan*, Strategic Studies Institute, US Army War College, 122 Forbes.
- Стојковић 1999: М. Стојковић, „Косово и Метохија у балканским односима“, Институт за међународну политику и привреду, *Међународна годишника* 1085/86, Београд.
- Шешлија 1999: Ж. Шешлија, *Косово и Метохија у историјској географији Србије од 1912. до 1999. године*, докторска дисертација, ФПН, Београд.

Srđan SLOVIĆ

KOSOVO AND METOHIA AND SECURITY ISSUE DURING THE FIRST WORLD WAR

Summary

During the First World War security-related circumstances in Kosovo and Metohia were unfavourable. Albanian population largely contributed to such condition since it had not been pleased with the unification of Kosovo and Metohia into Serbia. The occupation forces were accepted warmly as the liberated ones. In reality, their aim was to conquer Kosovo and make use of all resources. From geopolitical point of view, they were conducting their policy of penetration toward the East. Nobody cared on the position of the Albanians and other ethnicities.

Non-effected delimitation with Albania also contributed to such condition. Albania was the field of the unique intermingled imperial interests of great powers of that time. Serbia was not pleased with the delimitation since it could not realize its historic aim – exit to the Adriatic Sea through the Northern Albania. Interests of great powers were insurmountable obstacle. Serbia itself could be satisfied only with the great solution – exit to the Adriatic Sea so that it did not have a manoeuvre to reach compromise. The delimitation was finally carried out in 1926 (Florence).

On the more developed security system we could talk after the establishment of the first organization in charge for world peace preservation – League of Nation.

Key words: Kosovo and Metohia, Albania, great powers, delimitation, First World War, occupation.